

7. Петров В. Самостоятельная познавательная деятельность в системе развивающего обучения / В. Петров, Л. В. Цулая, О. П. Петрова // Вестник ЧГПУ. – 2000. – №4. – С. 89–95.

8. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / М. М. Фіцула. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Академвидав, 2010 – 456 с.

РЕЗЮМЕ

Л. А. Бирюкова. Организация самостоятельной работы студентов: теоретический аспект.

Статья посвящена теоретическим аспектам проблемы организации самостоятельной работы студентов в высших учебных заведениях. Автор анализирует понятие «самостоятельная работа»; делает попытку обосновать инновационные подходы к ее активизации. В статье уточняется сущность самостоятельной работы студентов и ее содержание; рассматриваются теоретические подходы к организации самостоятельной работы студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, учебный процесс, организация самостоятельной работы, студент.

SUMMARY

L. Biryukova. Organization of independent work of students: theoretical aspect.

The article is devoted the theoretical aspects of problem of organization of independent work of students in higher educational establishments of education. An author analyses a concept «independent work»; gives it a shot to ground of principle going near its activation. Essence of independent work of students and its maintenance is specified in the article; the theoretical going is examined near organization of independent work of students.

Key words: independent work, educational process, organization of independent work, student.

УДК 378:94

Т. М. Горохівська

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

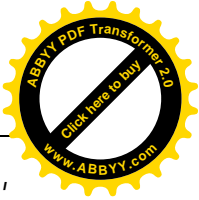
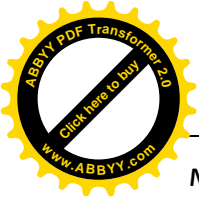
ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ У НОВОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

У статті досліджено підвищення якості підготовки спеціалістів. Розглянуто поняття інформаційної культури, функції та умови її освоєння у процесі вивчення фахових дисциплін. Визначено особливості формування інформаційної культури майбутніх учителів історії, спрямованої на розвиток професійної, інтелектуальної і творчої активності працівників освітньої галузі.

Ключові слова: культура, інформація, інформаційна культура, інноваційна освітня діяльність, історична освіта, фахова підготовка, майбутній учитель історії, умови освоєння інформаційної культури.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України виняткового значення набуває підготовка висококваліфікованих педагогів, здатних самостійно і творчо мислити. Проблема створення соціально активної особистості, здатної до примноження матеріальних і духовних скарбів суспільства, надзвичайно актуальна.

Підготовка педагогічних кадрів, зокрема майбутніх учителів історії, на тлі змін, що відбуваються в суспільстві, є недостатньою. Педагогічна освіта

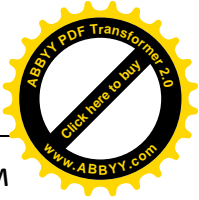
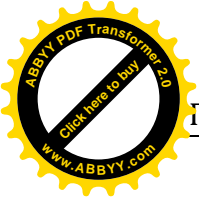

має характеризуватися відкритістю, інноваційністю, креативністю, перспективністю. Школам потрібні добре підготовлені до своєї професії вчителі. Суттєвим питанням у підготовці вчителя є зміна «філософії» освіти з відтворювальної на винахідницьку. Замість того, щоб готувати вчителів лише для відтворювального виконання професійних функцій, як це практикувалося раніше, педагогічна освіта має у широкому масштабі готувати творчих учителів, учителів-новаторів, які були б здатні не тільки вміло користуватися накопиченим досвідом, а й активно, творчо збагачувати його новими цінностями. Відповідно майбутній учитель має зрозуміти, що влада інформації є домінантною в постіндустріальному суспільстві. Засоби масової інформації перетворилися на потужний інститут виховання соціально-громадянських, національно-духовних почуттів, звичок, спонук, намірів тощо [4, 165]. Для того щоб досягнути і застосувати на практиці весь освітній, виховний і розвивальний потенціал сучасних засобів інформації, учитель має володіти високим рівнем інформаційної культури.

Аналіз актуальних досліджень. Останнім часом у педагогічній науці значна увага приділяється питанням формування інформаційної культури вчителя та студента. Ця проблематика відображена в дослідженнях Ю. Барановського, І. Богданової, Н. Грабар, А. Гуржія, К. Коліна, М. Левшина, Ю. Мельника, М. Мойсеєнко, А. Ракитова, О. Шияна та ін. Так, проблема формування інформаційної культури майбутніх педагогів висвітлена у працях О. Значенко, А. Столяревської та ін. Дослідники Г. Воробйов, Н. Гендіна, С. Каракозов, В. Мінкін розглядають питання формування інформаційної культури особистості і здатності рефлексії. Сучасні уявлення про інформаційну культуру фахівців подано у працях О. Києвої, Г. Козлакової, А. Коломієць, В. Кудіна, О. Медведєвої та ін.

Актуальність зазначеної проблеми посилюється виявленими суперечностями, що наявні в сучасній практиці:

- між інформаційною стадією розвитку цивілізації та недостатньою інформаційною культурою учасників освітнього процесу;
- між потребою суспільства в ініціативних, креативно налаштованих, мобільних педагогічних кадрах та репродуктивним характером освіти;
- між системним характером освітнього процесу та недостатньо організованим упровадженням сучасних освітніх інформаційних телекомунікаційних технологій у практику вищого навчального закладу.

Мета статті – з'ясувати проблеми, пов'язані з формуванням інформаційної культури майбутніх учителів історії, визначити компоненти інформаційної культури вчителя, умов ефективного її освоєння у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши публікації, присвячені різним аспектам інформаційної культури, можна зробити висновок про те, що в нашій країні інтерес до означеної проблематики спостерігається з 70-х років ХХ ст. і виник він у сфері бібліотечних спеціалістів. Починаючи з 80-х років, зацікавленість цим питанням виявилась у спеціалістів інших галузей, зокрема представників педагогічної спільноти, що підтверджує характер захищених дисертаційних робіт у 1990–2000 роках, присвячених різним аспектам інформаційної культури педагогів: розгляд її як умови ефективною управлінської діяльності керівників закладів освіти; як невід'ємного компонента особистості сучасного вчителя; як фактора й умови професійного розвитку представника освітньої галузі діяльності (І. Богданова, Є. Данильчук, О. Значенко, О. Кивлюк, Г. Козлакова, А. Коломієць, А. Столяревська та ін.).

Говорячи про інформаційну культуру, більшість авторів намагається привнести у її зміст власне розуміння. Мабуть, цим пояснюється наявність багатьох визначень поняття «інформаційна культура». Разом з тим, узагальнюючи існуючі точки зору, їх можна звести до двох основних підходів:

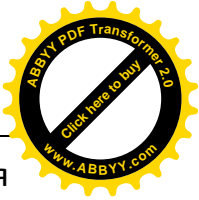
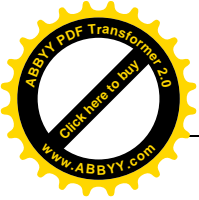
- інформаційна культура як одна з граней загальнолюдської культури або інформаційна компонента людської культури в цілому;
- інформаційна культура як сукупність визначених якостей особистості.

Наведемо деякі визначення. На думку Є. Семенюка, інформаційна культура – це інформаційний компонент людської культури в цілому, який об'єктивно характеризує рівень усіх здійснених у суспільстві інформаційних процесів [6, 48].

Академік М. Жалдак називає нею культуру збирання, зберігання, опрацювання, передавання, подання і використання інформації [2, 71].

Ю. Брановський визначає інформаційну культуру як уміння цілеспрямовано працювати з інформацією та використовувати для її одержання, обробки і передавання комп'ютерні інформаційні технології, сучасні технічні засоби і методи [1, 21].

Подані точки зору на інформаційну культуру не протиставляються, а доповнюють одна одну.

Водночас у змістовому трактуванні досліджуваного поняття зберігається деяка невизначеність, яка полягає в тому, що рівень інформаційної культури часто-густо визначається вмінням користуватися персональним комп'ютером. Зважаючи на те, що означена якість є важливою для вчителя, такий підхід не можна вважати об'єктивним, оскільки інформаційна культура вміщує значно більший набір компонентів, що доповнюють комп'ютерну грамотність: бібліотечно-бібліографічна грамотність, культура читання, уміння орієнтуватися в різних видах інформаційних ресурсів.

Інформаційна культура пов'язана із соціальною природою людини, вона є продуктом різноманітних творчих здібностей людини і виявляється в таких аспектах:

- у конкретних навичках з використання технічних пристроїв (від телефону до персонального комп'ютера і комп'ютерних мереж);

- у здатності використовувати у своїй діяльності комп'ютерну інформаційну технологію, базовою складовою якої є численні програмні продукти;

- у вмінні витягувати інформацію з різних джерел: як з періодичного друку, так і з електронних комунікацій, подавати її у зрозумілому вигляді і вміти її ефективно використовувати;

- у володінні основами аналітичної переробки інформації;

- у вмінні працювати з різною інформацією;

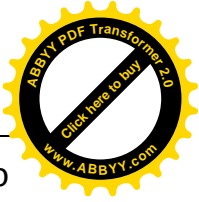
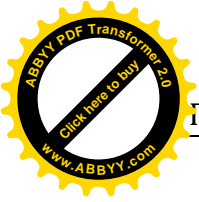
- у знанні особливостей інформаційних потоків у своїй сфері діяльності [3, 68].

Інформаційна культура вчителя має певну особливість, що визначається педагогічною діяльністю, її спрямованістю на розвиток творчої особистості.

Під інформаційною культурою вчителя розуміють знання нових інформаційних технологій, уміння застосовувати їх у своїй професійній діяльності та раціонально організовувати роботу тих, хто навчається, з використання цих технологій у навчальному процесі [5, 71].

Інформаційна культура потребує від майбутніх учителів історії нових знань і вмінь, особливого стилю мислення, що забезпечують необхідну соціальну адаптацію до змін та гідне місце в інформаційному суспільстві, і виконує такі функції:

- регулятивну, оскільки впливає на всю діяльність, включаючи інформаційну;

- пізнавальну, тому що безпосередньо пов'язана з дослідницькою діяльністю майбутніх спеціалістів та їх навчанням;

- комунікативну, оскільки інформаційна культура є невід'ємним елементом взаємозв'язку людей;

- виховну, через те, що інформаційна культура бере активну участь в освоєнні людиною всієї культури, оволодінні накопиченим людством досвідом, формуванні її поведінки.

Аналіз літератури дозволив виділити деякі компоненти інформаційної культури майбутнього вчителя:

- знання для ефективної організації навчального процесу за допомогою нових інформаційних технологій;

- вміння здійснювати ознайомлення учнів з новою технікою;

- допомога в адаптації учнів до роботи з комп'ютером;

- вміння застосовувати нові інформаційні технології для контролю знань;

- володіння комп'ютерною технологією навчання;

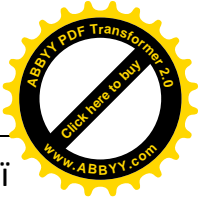
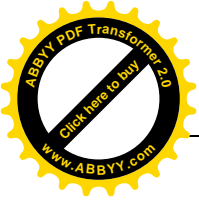
- вміння вибирати і формулювати мету, здійснювати постановку завдань, будувати інформаційні моделі досліджуваних процесів та явищ, аналізувати інформаційні моделі та інтерпретувати одержані результати;

- використовувати для аналізу досліджуваних процесів і явищ бази даних, знань, системи штучного інтелекту й інші сучасні інформаційні технології;

- здатність людини передбачати наслідки власних дій, уміти підкоряти інтереси тим нормам поведінки, яких необхідно дотримуватися в інтересах суспільства.

Виходячи з того, що термін «інформаційна культура вчителя» є новим для педагогічної науки, перераховані компоненти будуть доповнюватись і видозмінюватись у міру становлення вчителя в новому інформаційному просторі.

Аналіз реальної навчальної практики у вищих педагогічних навчальних закладах свідчить про те, що на етапі підготовки майбутніх учителів історії основна увага приділяється формуванню рівня утилітарної комп'ютерної грамотності й фрагментарної готовності спеціалістів до використання інформаційних (комп'ютерних) технологій у своїй професійній діяльності на противагу інформаційній підготовці вузької кнопочково-технологічної ідеології.

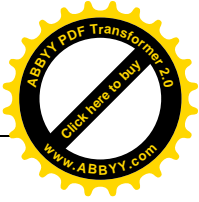
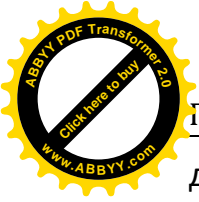

Відсутність інтегрованого підходу до формування інформаційної культури майбутнього вчителя історії може негативно вплинути на його затребуваність, можливості особистісної самореалізації в інформаційному суспільстві, діяльність у сучасній соціокультурній ситуації. На наш погляд, інформаційна культура виступає важливим елементом педагогічної культури, не менш значущої, ніж культура педагогічного спілкування, політична, правова, світоглядна, моральна. Зважаючи на те, що інформація пронизує всі галузі діяльності людини і суспільства, стає зрозумілою неможливість існування педагогічної культури без інформаційної складової. Таким чином, інформаційну культуру майбутнього вчителя історії можна визначити як сукупність знань, умінь, навичок, що забезпечують особистісне зростання та ефективне здійснення вчителем професійної діяльності. Водночас, говорити про наявність інформаційної культури в учителя історії не можна без наявності у нього відповідної професійної і громадянської позиції.

Спектр сучасних освітніх інформаційних телекомунікаційних технологій достатньо широкий: телебачення (одностороннє й інтерактивне), навчання за допомогою мультимедійних комп'ютерних засобів і, звичайно, Інтернет, що є невичерпним джерелом інформації і знань, засобом одержання текстових, аудіо- і відеоматеріалів, що дає змогу проводити комп'ютерні аудіо- і відеоконференції.

Тому процес навчання сучасного студента характеризується значною кількістю освітніх технологій і потужним потоком нової інформації [7]. Зрозуміло, що ця інформація сприятиме досягненню освітньої мети лише за умови, якщо майбутній фахівець буде навчений сприймати і засвоювати інформацію. З приходом нових технологій відбуваються певні зміни й у самій структурі освіти. Позитивною ознакою таких змін є майже необмежені можливості самоосвіти, наближення освіти до практичної діяльності майбутнього фахівця і, зрештою, самого життя.

Засоби масової інформації – мас-медіа, швидке впровадження Інтернет-технологій – на сьогодні стали не просто своєрідними педагогами, а досить вагомою частиною процесу освіти. Студенти вчать сприймати інформацію саме в такій формі, в якій вона подається у мас-медіа. Західні аналітики називають це явище «зміною інформаційного ландшафту» [7]. Йому властиві високий рівень індивідуалізації, застосування дедалі складніших технічних і художніх можливостей, висока швидкість і доступність подачі інформації. Споживач завжди має змогу вибрати

джерело певного спрямування та відповідного інтелектуального рівня.

Інформатизація суспільства ставить нові вимоги до процесу інформатизації історичної освіти:

- створення необхідної матеріально-технічної бази для використання інформаційних технологій у діяльності навчальних закладів;

- підвищення рівня підготовки вчителів для роботи з новою технікою та використання сучасних програмно-методичних комплексів у навчальному процесі;

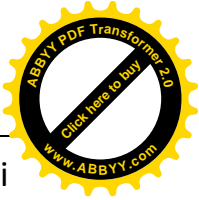
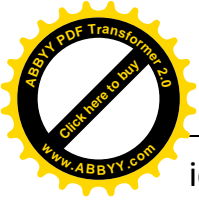
- розробка і впровадження в навчальні заклади інформаційних освітніх технологій у межах реформи загальноосвітньої школи.

Становлення інформаційної культури майбутніх учителів історії допомагає створенню такого середовища навчання, яке з погляду оптимізації навчального процесу стимулює процес пізнання. При цьому активізуються пізнавальні інтереси фахівців, підвищується питома вага самостійної роботи і кооперативних методів діяльності, відкриваються значні можливості для диференціації змісту навчання.

Можна виділити такі необхідні умови для ефективного освоєння інформаційної культури у процесі фахової підготовки майбутніх учителів історії у вищому навчальному закладі:

1. Предметно-методичні умови. Ефективність використання засобів і методів інформаційної культури майбутніми вчителями історії можлива на базі конкретної предметної і методичної сфер. Для цього розглядаються практичні підходи використання інформаційної культури до освоєння навчальних дисциплін, засновані на досвіді роботи викладачів вищих навчальних закладів, причому виділяються ті види діяльності, в яких студенти зможуть досягти найвищих результатів. Наприклад, використання Microsoft Office; різних джерел інформації, у тому числі ресурсів Інтернет; електронної пошти для спілкування з теми дослідження; пакетів прикладних програм з фахових історичних дисциплін тощо. Разом з тим цікавою є концепція професора Н. Гендіної, згідно з якою в основу навчальних заходів щодо формування інформаційної культури покладений компетентнісний підхід, який дозволяє забезпечити мобільність тих, хто навчається, їх найкраще адаптування в інформаційному просторі, що змінюється [3].

2. Наявність і ефективність використання педагогічних програмних засобів. Розвиток комп'ютерної техніки відкриває ширші можливості для впровадження нових педагогічних технологій у навчальний процес

історичних факультетів. Так, останнім часом створюються електронні підручники, медіацентри, бібліотеки з доступом в Інтернет, електронні газети, міжнародні проекти для обдарованих студентів, більш широко використовуються засоби мультимедіа та Інтернет-ресурсів.

3. Ефективна система підвищення кваліфікації викладачів. Ефективність формування інформаційної культури майбутніх учителів історії визначається компетентністю викладачів вищого навчального закладу. Тому в наш час необхідним стає підготовка викладачів за програмою Intel, проведення навчальних семінарів з обміну досвідом між викладачами-новаторами, викладачами, що освоюють основи інформаційної культури, та викладачами-користувачами, індивідуальних консультацій.

4. Підтримка інформаційного середовища діяльності. У зв'язку з цим доцільною є розробка проекту відкритого інформаційного простору окремого вищого навчального закладу.

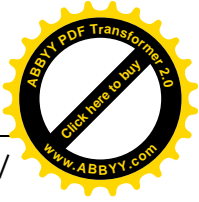
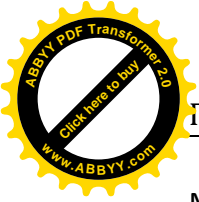
5. Моральне стимулювання. З підвищенням рівня інформаційно-комунікативної компетентності змінюються мотиваційні стимули: майбутні вчителі історії прагнуть професійного зростання та особистісної самореалізації, досліджують нові шляхи вдосконалення процесу навчання.

Висновки. Інформаційна культура майбутнього вчителя історії виступає важливим складовим компонентом характеристики особистості, виводить особистісне і професійне становище педагога на якісно новий рівень його реалізації в освітньому процесі. Провідну роль у процесі формування інформаційної культури майбутнього вчителя історії відіграє система освіти як найважливіший чинник розвитку загальної культури і як найбільша галузь з усієї індустрії знань.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у з'ясуванні можливостей ефективного застосування нових інформаційних технологій в активізації інформаційної культури студентів, вивченні факторів успішного її становлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брановский Ю. С. Новая дисциплина «Введение в педагогическую информатику» в структуре многоуровневого педагогического образования / Ю. С. Брановский // Педагогическая информатика. – 1995. – № 2. – С. 18–29.
2. Жалдак М. І. Нова інформаційна технологія: Інформаційна культура вчителя / М. І. Жалдак, А. Г. Олійник // Радянська школа. – 1989. – № 11. – С. 71.
3. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів : [монографія] / А. М. Коломієць. – Вінниця : ВДПУ, 2007. – 379 с.
4. Костюк В. В. Вплив засобів масової інформації на формування особистості / В. В. Костюк // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / [за ред. Т. І. Сущенко та ін.]. – Київ–Запоріжжя, 2002. – 287 с.

5. Левшин М. М. Педагогічна сутність поняття інформаційна культура особистості / М. М. Левшин // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С. 67–74.
6. Семенюк Є. П. Інформаційна культура суспільства / Є. П. Семенюк // Современное общество. – 1993. – № 1. – С. 20–26.
7. Baldwin T. Integrating media, information and communication / Baldwin T., Stevens McVoy D., Steinfield C. – London : Sage Publication, 1996. – 168 p.

РЕЗЮМЕ

Т. Н. Гороховская. Информационная культура будущих учителей истории в новом образовательном пространстве.

В статье исследовано повышение качества подготовки специалистов. Рассмотрено понятие информационной культуры, функции и условия ее освоения при изучении профильных дисциплин. Определены особенности формирования информационной культуры как эффективного средства формирования личности будущих учителей истории, направленной на развитие профессиональной, интеллектуальной и творческой активности работников образовательной сферы.

Ключевые слова: культура, информация, информационная культура, инновационная образовательная деятельность, историческое образование, специальная подготовка, будущий учитель истории, условия освоения информационной культуры.

SUMMARY

T. Gorohivska. The information culture of future teachers of history in the new education conditions.

The article is dedicated to the raising the quality of specialists' training. In the article essence of basic concepts «information culture», functions and conditions the information culture of future teachers of history forming in the process of professional training is lighted up. The estimation of the role of forming of information culture as the effective means of forming of a person of future teachers of history, the source of creative and innovational activity is given.

Key words: culture, information, the information culture, innovative educational activity, historical education, professional training, future teacher of history, conditions of the forming of the information culture.

УДК 37.091.21

Н. Я. Гуменюк, П. М. Коваль
ІПООД НАПН України

ВНУТРІШНЬОМОТИВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ «ВИКЛАДАЧ – СТУДЕНТ»

У статті розглянуто внутрішньомотиваційну спрямованість особистості педагога як провідного чинника педагогічної дії у взаємовідносинах «викладач – студент», висвітлено і обґрунтовано провідні компоненти внутрішньомотиваційної спрямованості на взаємодію.

Ключові слова: внутрішньомотиваційна спрямованість, мотив, мотиваційна установка, потреба, ціннісні орієнтації, спостережливність, усвідомлення відповідальності, тактовність, спілкування.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в різноманітних сферах життєдіяльності людини зумовлюють нові підходи до формування професійної майстерності фахівця, його конкурентоспроможності на світовому ринку праці. Це призводить у свою чергу до реформування та модернізації навчально-виховного процесу та освітнього простору. Головним завданням сучасної освіти має бути забезпечення підготовки